

UČITELJSKI TOVARISŤ.

List za šolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredništvo, naročnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Štev. 11.

V Ljubljani, 1. junija 1889. l.

XXIX. leto.

Šola v katoliškem shodu.

V katoliškem shodu na Dunaji od 29. dné aprila do 2. dné maja t. l. se je mej drugim razpravljalo tudi o šoli ter se je sklenilo tako-le:

I. Zbrani katoličani avstrijski zahtevajo v interesu družine, da se na srednjih kakor v ljudskih šolah

1. ne poučuje samó naša mladina, marveč tudi vzgojuje;
2. da se v svrhu vzgoje obstoječi predpisi ne izvajajo samo gledé zunanje discipline, marveč tudi gledé vstvarjanja nravnih značajev;
3. da se v svrhu enotne vzgoje po zmožnosti daje sistemu razrednih učiteljev prednost pred onim strokovnih učiteljev.

II. Zbrani katoličani avstrijski tirjajo v interesu države, da se v srednjih kakor v ljudskih šolah

1. pri naši mladini gojí pravi patrijotizem, t. j. notranje čislanje in ljubezen do domovine in vladarske hiše z učnimi, pomožnimi in bralnimi knjigami, z besedo in dejanjem;
2. da se na noben način ne izpodkopava, ali nadomešča z jednostransko národnostjo.

III. Zbrani katoličani avstrijski zahtevajo v interesu véde, da na srednjih šolah

1. na mesto mešane vzporednosti učnih predmetov stopi postopno urejena zaporednost istih;
2. na mesto plitvega razprostiranja splošnjega znanja njegova temeljitejša vglobeitev, in
3. takó na mesto dejanskega zniževanja pravo zvišanje takoimenovane izobražne stopnje.

IV. Ker je pa vera podloga družini, državi in védi, tedaj tudi vzgoji, rodoljubju in izobražbi, zahtevajo zbrani katoličani avstrijski

1. načeloma, da je srednja ravno tako kakor ljudska šola verska;
2. v praksi pred vsem,
  - a) da država ne ovira samo ustanovljanja verskih zasebnih srednjih šol, naj so užé gimnazije, učiteljišča, realne ali obrtne šole, marveč da jih naravnost podpira, ker se s tem olajšuje državi marsikatero breme;
  - b) gledé užé obstoječih srednjih šol pa:
    - a) da se veronauk uvede na višjih razredih vseh realk ter tudi razširi na vse učne zavode, ki so jednake stopnje s srednjimi šolami, osobito na obrtne šole;

β) da se v interesu pouka in vzgoje pri izbiranju in nastavljanju učiteljev in posebno vodij na srednjih šolah zadostno ozira na krščansko-versko in avstrijsko-rodoljubno mišljenje učencev in starišev;

γ) da podredjene učne oblastnije pri dopuščanju, oziroma zopetni uvedbi krščanskih in katoliških naprav, kot n. pr. razpel, šolskih molitev, šolskih maš, prejemanja sv. zakramentov, duhovnih vaj i. dr., zadoščujejo prevladajoči večini katoliških učencev in starišev;

δ) da pri sestavljanju in potrjevanju šolskih knjig in beril na mesto tesnosrčnega izključevanja vsega, kar spominja na katoliško, stopi izločevanje vsega nekrščanskega in s tem tudi protivednostnega;

ε) da se v šolskem zakonodajstvu obsežena prepoved udeleževanja pri društvih ne bode zopet raztrgala na čisto verska, cerkveno potrjena društva, kakor so to proti nameri zakonodajstva in zoper pravice državno priznane katoliške cerkve storile podredjene učne oblastnije.

Domača vzgoja.

Piše **Jakob Dimnik.**

(Dalje.)

5. Trmoglavost in upor.

Otrok nima prirojenih napak, torej tudi trmoglavosti in upora ne. Če so otroci trmasti, so temu krivi vselej le stariši in vzgojitelji.

Poglejmo si Anico! Od joka je vsa umazana po obrazu, po kojem se pretakajo, kakor lešniki debelo solze; drži se tako grdo, da bi se je človek ustrašil ter vpije na mater, da ji mora ona jed dajati, ne pa varuhinja. Poprej ni miru v hiši, da ji ustrežejo, t. j. mati jo mora pitati.

Mati in oče se pa še veselé nad tako presrčnostjo svoje hčerke, domišljujoč si: „Iz naše Anice bode še kaj posebnega, ker tako prodera s svojim mnénjem in z željo“.

Taka dejanja ponavljajo se skoraj sleherni dan in še po večkrat; otroci vladajo v hiši, in pravilna vzgoja gre po vodi. Kakor pa užé omenjeno, trmoglavost otrokom ni prirojena, ampak vzgojajo jo le nespametni stariši.

Ljubeznjiva mama vpraša svojega malega otroka: „Hočeš li mleka ali kave?“ — „Iz katere skudele pa bodeš pil, ljubček moj?“ — „Hočeš li domačega kruha, ali pogache?“ Otrok zahteva mleka, in ga tudi dobí. Komaj ga pa pokusi, užé pravi: „Ne maram za mleko, dajte mi kave!“ Hitre prinesó mu kave in mati, ki nima nikakega pojma o pravilni vzgoji, si misli: „Mali otrok še ne vé, kaj je dobro ali slabo; bomo videli, kaj mu bode bolje dišalo“.

Res je, da otroci si še ne znajo zbirati; prav zato pa jih ni treba popraševati, kaj bi raje jedli; dajte jim mleka dan za dnevom in vedno iz iste posode. — Še slabši je pa to, ker je mati otrokovi želji ustregla ter mu potem kave prinesla. Otrok takoj spozná: „Kar le želim, to se zgodí“.

Tudi govoriti zna užé otrok, pa neče povedati, kaj želi, ampak — joka. Mati in varuhinja si prizadevati, da bi njegovo željo uganili. „Kaj pa vender hočeš, otrok moj? — „Povej mi, povej, srček moj!“ — „Hočeš li svojega konjička?“ — „Oh, povej mi, povej, saj znaš tako lepo govoriti!“ Odgovor na vsa vprašanja je pa le jok in jok.

No, sedaj hočemo pa mi materi povedati, kaj je otrok želel in po vsej pravici tudi zaslužil: „S šibico našvrkati bi ga morali prav dobro!“ To bi ga kmalu pomirilo; in če ga z resnim obrazom, brez vpitja in jeze prav dobro našvrkamo, ima tako

ravnanje res čudovite uspehe. Otrok postane sam nase pozoren, misleč si: Kaj sem pa prav za prav želel?“ „Zakaj sem pa jokal?“ In s tem je trmoglavosti konec, ker trmoglavost je to, če otroci jokajo in nekaj zahtevajo, pa sami ne vedó, kaj.

Zoper trmoglavost je šiba najboljšo zdravilo. Dà, precéj je treba pritisniti, ne pa pobožati z golo roko; vse se pa mora vršiti prav mirno! Zmerjanje in opominovanje uniči dober namen telesne kazni. Če pa spoznamo, da otrok kazen dobro občuti, moramo prav prijazno obrniti pogovor na kaj drugega, kakor bi se ne bilo nič zgodilo; n. pr.: „Poglej, na strehi sedita dva golobčka!“ i. t. d. Če zahteva otrok jokajoč svoje igrače ali kaj drugega, ga moramo takoj spomniti na šibo; le če popolnoma mirno prosi, naj se mu ustreže.

Še slabši, kakor trmoglavost, je pa upor. Tudi upor ni otrokom prirojen, ampak se izcimi iz napačne vzgoje.

Kaj nespodobnega in nedovoljenega mali otrok prav rad uganja. Kako smešno je vender — po mnénji nespametnih starišev — če majhen otrok materi s palico žuga n. pr.: „Prinesite takoj mojega konjička, jaz ga hočem imeti!“ Vse se mu smeja in mu ploska, stariši si pa mislijo: „Poglejte, pogledajte, kako je naš sinko užé pogumen; iz njega bode še kaj posebnega, ker mu je tak pogum prirojen; péstunja mu užé ne sme prav nič ukazovati!“

Sevéda, mati mu tudi konjička takoj prinese. Žalostno, silno žalostno! — Vsaka otroška predrznost se takim zaslepljenim starišim dopada ter hvalijo otroka v njegovi prisotnosti znancem in prijateljem. Če takemu otroku slučajno kako željo odbijemo, začnè vpiti na vse grlo ter bije z nogama ob tla i. t. d. To je nadležno. Mati ljubi mir v hiši in takoj ustreže njegovi želji. Poslom ukažejo strogo paziti, da „mladi gospod“ ali „mlada gospodičina“ ne razsaja t. j. „vsakej želji otrokovi morajo takoj ustreči“.

Mala Jerica izruje cvetico na vrtu in jo raztrga na koščeke. Mati ji prepovejo, da ne sme cvetic trgati. Navlašč izruje potem še jedno in na zopetno prepoved zopet še jedno.

Mali Pavel, sévéda „gospod v hiši“, trga namizni prt. „Ne trgaj prta“, oglasijo se oče. Hitro potegne Pavelček navlašč še jedenkrat prt prav močno; pri tej priči pade okrožnik iz mize in se razbije. Oče razdražen, hoče sina udariti, kar mu pade od jedne strani mati, od druge pa stara mati v roké, rekoč: „Vender — ne bodi neumen — za tako malenkost pač ne bodeš tepel nedolžnega otroka!“

Oče se potolaži in pregovorí, misleč si, da sinček ni storil tega iz hudobije, ampak se je le prenaglil — ponesrečilo se mu je i. t. d. „Oj, koliko skrbi prizadeva nam naš Pavel; kaj še vse bode, ko doraste“, toži pozneje mati svoji prijateljici; „ne meni in ne očetu ni podoben“. „Kaj če to“, odgovorí hinavska prijateljica, ki se bojí resnice povedati v obraz, „saj so vsi dečki taki, zdaj je ravno v tistih letih, pozneje bode ves drugačen, gotovo bode vama enak“. Naposled s sinom ni več shajati; nič se ne poboljša, čeprav je užé vsak dan tepen. Pa vse zaman; pomilovanja vreden deček je užé preveč popačen. —

Zakaj je pa otrok zdaj vsak dan kaznovan? — „Za nečednosti, koje so stariši v njem vzbudili in puščali, da so izrastle velike.

Stariši so se v prvej mladosti veselili nad njegovo trmoglavostjo, mu dajali pogum, ga prav malo ali nič kaznovali in stregli njegovim slabim navadam.

Ta vzgled ni prav nič prenapet, ampak popolnoma resničen. Koliko je pač takih očetov in mater, ki so tako slepi, da mislijo, da s početka še majhna trmoglavost ali upor je le dobra volja, prav za prav je pa trmoglavost le slaba volja — slabost, upor pa pomnožena, delujoča trmoglavost. — Spočetka nima otrok še volje; saj je pa tudi še

ne more imeti, ker volja vzbudi se še-le z ukazi, ki jih dajemo otroku, ker želí to storiti, kar mu ukazujemo.

„Teci k meni“, pravijo mati otroku, ki še ne more dobro hoditi. Otrok premaga vse zapreke in teče k materi. Ukaz: „Teci k meni“ vzbudil je v otroku še le voljo „teči“. — Otroku ukažemo, da mora zvečer vse svoje igrače in druge stvari pospraviti; to mu je zelo težavno in nadležno; stori pa vender, zato, ker smo ga prisilili k temu. Premagal je namreč lenobo, okrepčal voljo in zvršil ukaz. Primerni ukazi vzbude v otroku voljo; s točno pokorščino se pa volja vadi in krepčá.

Dokler je otrok še mlad, mora biti volja starišev tudi otrokova volja; vender pa morajo užé prav mladi otroci spoznati, da ne ravnamo ž njimi po svoji volji, ampak po določenih pravilih. Ko pa otrok užé odraste, mu morajo pa vzgojitelji in stariši polagoma ponehovati zapovedovati in prepovedovati; razmerje med vzgojiteljem in gojencem se mora tako zasukati, da postaneta obadva gotovim, neizpremenljivim postavam pokorna.

Pri igrah naj se otrok popolnoma prosto giblje. Vender mu njegovo voljo s tem lahko krepčamo, da se sme le z jedno stvarjo igrati in nič menjavati. Tudi naj se uči, kako se nepotrpežljivost brzdá in krotí. Če otrok kaj dela, mora svoje delo dobro zvršiti; če se mu pa delo skazi ali ponesreči, mora še jedenkrat pričeti in naj bode bolj pazljiv; učiti se mora težave premagovati; če se pa pri svojem delu, n. pr. pri risanju zelo muči, ga moramo pohvaliti, tudi če je delo še tako slabo; posmehovati se mu pa ne smemo, drugače ne bode potem rad delal in ubogal. Važno je pa tû posebno to-le pravilo: „Nikdar ne smemo pohvaliti otroka zaradi dobro zvršenega dela, ampak vselej pohvalimo le delo. Ni prav, če pvavimo: „Ti si res priden in dober otrok; zelo si se trudil!“ ampak: „Hišica, ki si jo narisal, je res prav lepa!“ (Dalje prih.)

Svitoslav i Danica.

XIX. 1866. Prva pesmica v pričujočem tečaju je „Zenzaláhte“, katero je Svitoslav o tem plemenitem drevesu na Jutru zložil binkoštni dan v Tripoli pod Libanom (str. 153); druga je pesem „Za zlato mašo preč. g. fajmoštra Aleša Jerala“: Serca k Bogu povzdignite — Vsi Horjulci na ta dan, — Z enim glasom ga hvalite, — Novi god je praznovan itd. (str. 236); tretja pa (str. 272) je na pr.:

Pogovor med dušo in životom.

Život.

Kdor le tebe, moja duša,
Zmiraj vboga in poslušá,
Cvét življenja si je vzél,
Nikdar ni zares vesel.

Duša.

O tovarš moj, to je zmota!
Sreče ni zvum moj'ga pota;
Strasti streči grenk je up,
Gréh že sam je smertni strup!

Život.

Ni res, ni res, o sestrica!
Ti preterda si sodnica;
Le zapri se v temni kot,
Jaz bom hodil svojo pot!

Duša.

Modrovanje to je slabo, —
Nikdar ne potegnem s tabo:
Če ti všeč ni moja pot,
Górel v peklu boš, škerjót! —

Život.

Če je taka, skup terpiva,
Proti nébu jo voziva;
Hlajši ogenj je takraj,
Kakor tamkej vekomaj.

S—v.

Prosto je pisal na pr.: Trije paragrafi za novo leto (str. 1). Pogovor. Sosea Lazar in Premétavec (o onih, ki med duhovnim opravilom zunaj cerkve ostajajo: Jakon, Štefic, Smerdub). Matikar in Stergar o dualizmu, češ, to ti je novega plemenena krokodil z dvema glavama; kadar bi se zredil, bi se preselil v Donavo, bi po nji gori in doli plaval, tudi po Savi in Dravi, in po vsaki strani reke bi z eno glavo — Slovane zobal, na zadnje pa Avstrijo pohrustal (str. 31). Str. 56 naznanja, da namérja vrednik Zg. Danice popotvati v Jeruzalem in vredništvo izroči meni. Str. 64 pa sem naročnikom in pisateljem Zg. Danice razodel v prošnji na pr.: „Podal se je tje blagovestnik slovénski — to nam je po Danici Luka Jeran že 15 let — da bi si opočil nekoliko in se pokrepčal duhovno pa tudi telesno. Ne bom ga mogel dolgo več nositi obojnega bremena — kaplanske službe pa vredovanja Zg. Danice, je tu in tam večkrat potožil. Na prigovarjanje nekterih prijatlov si je zdaj vendar namenil, ako Bog drugač ne odloči, darovati se Danici. V ta namen ima to-le edino željo, da bi mu vsakteri naročnik Zg. Danice blagovlil pridobiti enega ali dva nova naročnika. Tedaj bi bil vrednik sam za-se brez skerbí, in Danica bi izhajala po tem vsaki teden itd.“ — Dopisoval je v Danico nekoliko iz popotvanja; vrnivši se pa je obljubil zapisati kake obširnije črte (str. 152), kar je pričel str. 177: „Tri mesce na Jutrovem“ ter snoval dotlej, da je l. 1872 dovršena bila cela knjiga ponatisnjena iz Danice (str. 184).

Prav čvrste reči je priobčeval pod naslovom: Med s hrinom p. Pogovor z nekim tergovskim mladenčem na potu iz Carigrada (159). Vzroki, zakaj smo tepeni. Pij IX in sedanji čas. O zlatomašni palici (str. 235). — „Svojo culo znaš zročiti, — Sebe pa v temò zakriti: — Čakaj, čakaj Nikolo! — Sodnji dan izdal te bo (skrivnemu Nikolaju v nunskem kloštru za uboge šolske otroke)!“ Frankobrod joka, v sužnosti stoka; Tarna in véka svoboda — pokveka! — „S pomočjo Božjo in zvestih slovenskih sinov ima pričeti naš cerkveni list svoj dvajseti tečaj. Njegov namen je znan: „Božja čast in povzdiga slovenskega ljudstva.“ Na delo tedaj, kdor koli ima moč in dobro voljo! In da bo delo ték imelo, prosimo prijatle in tovarše, naj Danico prav močno razširjajo. Zakaj le s tem je namen dosežen, ako se list bere ter se tako cerkvena načela razširjajo in vkoreninjajo, pa iztrebljajo krive misli, ki se po neštevilnih potih med narod sejejo (str. 280)!

XX. 1867. Jako dovtipno pripoveduje vrednik (str. 7), kako velike pa imenitne pravice imajo bravci Zgodnje Danice, a vendar voši tudi vsem vernim Slovencem: Milo in drago, — Veselo in blago, — Serčno in tečno — Danes začeto — Novo leto! — Kakor „Benediktus“ l. 1848, tako je letos v vezani besedi priobčil (str. 115):

Magnifikat.

1. Duša zdaj moja, preslavljaj Gospoda, Čast naj doní mu od roda do roda! Duh moj se v Bogu močno veselí, Svoj'mu Zveličarju umerje, žíví.	2. Ker se ozerl je na dékle nižavo, Peli narodi mi vsi bodo slavo; Storil velike rečí je za mé Močni, ki sveto je njega imé.
3. Usmiljenje njega brez konca in kraja Zmiraj od roda do roda prehaja Njim, ki postavó njegovo vedó, Njim, ki mu služijo v stráhu, zvestó.	4. S svojo rokó on mogočnost skazuje, Misli visokih ko dim razkropuje; S sedeža pahne prevzetnost sercá, Nanj pa povzdigne ponižnost duhá.
5. Lačnim dodéлил gosti je prijazne, Pustil bogate je lačne in prazne; Smiljeno Izrael je v délež sprejél, Ki mu je služil, obljubam verjél.	6. Smiljenja spomnil se v prid je rojakom, Kakor obetal je našim očakom: Abrahamu, da usmilil se nas, Njega zaroda, na večni bo čas.

Sicer je redoma pisoval „Tri mesce na Jutrovem“, novice in razprave v „Ogledu po Slovenskem“ in „Kaj je kej novega po domačem in tujem svetu?“ Iz deželnih in državnih zborov. Rêzne in resne reči pod naslovom „Med in Pelin“ itd. Garibaldi gerdo tepen (str. 257). Na pritožbo, ali bi se ne moglo v okom priti peklenskemu delu „cukerberkarjev“, ki ob shodeh pri cerkvah prodajajo vsakovrstne sladčice s pohujšljivimi listki, odgovarja vrednik v pristavku: „Poskušalo se je zoper to kugo že to in uno, opravilo se je le malo, ker satan lakomnosti in škkrat nečistosti tukaj zvonec nosita. Tiskarji in kramarji pravijo, sej je v cenzuri bilo (?), posvetnjaki se izgovarjajo, da to je bilo in bo, dokler svet stoji, ne pomislijo pa, da tudi strup je zmiraj bil in bo, pa se vender ne sme očitno prodajati, da bi se ljudstvo z njim kužilo; tudi pekel je bil in bo, pa bi vender ne kovač nesramnih verstic, ne tiskar, ne kramar rad ne prišel vanj. Ravno te dni smo slišali, da v nekem kraju je nevestnim kramarjem župan tak strup pobral . . . Tudi se že davno pri bukvarji Gerberji v Ljubljani dobivajo poštene verstice . . . Poslednjič pa bi mogli katoliški ljudje tudi sami pametni biti in strup ne kupovati ter gerde reči studiti. Sej: gerd je dedec ali babura, ki take reči prodaja, gerda in nečista je njegova roba, še zemlja smerdí, na kateri taki „štant“ stoji, čiste golobice ne bodo tamkaj posedale, snažne čebelice ne medú iskale na takem gnojnem kupu (str. 158)“.

Danes še resnične so besede, katere kaže Danica „Domorodnim našim prijateljom — nekterim“. — Sem ter tje se slišijo neki čudni, bolj ali manj očitni glasi, kakor da bi neki „domorodci“ svetnega stanú domače duhovstvo hotli imeti le za nekako podpornjo v domorodnem prizadevanji — dokler je potreba in sila, in ker si sami ne morejo kej; serčno radi pa bi hodili svoje pota, samo ako bi mogli na svojih nogah stati in se nasprotnikom braniti. To se pravi bolj jasno: oni so pripravljeni svoji veri in cerkvi herbet obrniti in ves nemški liberalizem sprejeti, vender pa v slovenskem jeziku; njim je katoliška šola, katoliški zakon, konkordat itd. ravno tako tern v peti, kakor nemškemu liberalizmu, samo domorodstvu (i. e. domačemu jeziku) v prid se zderžujejo, da kar očitno v unih rog ne trobijo, ne pa zavoljo resnice in iz verskih nagibov, zavoljo svoje poslednje osode, kateri vender oditi le ne morejo . . . . Upajmo, da tacih straničnih in pataglavih „domorodcev“ ni veliko, in da tudi oni, ki so ravno zaznamnjanih misel in načel, so to bili bolj iz nepremišljenosti, kakor pa iz vterjene hude volje. Ako pa vender kateri za resnico tako menijo in s terdno voljo pri tem ostanejo, mislimo, da govorimo iz serc vsega domačega duhovstva, pa tudi iz serca vsacega poštenega domoljuba, če takim odkrito in kar naravnost povemo, da mi za tako nepošteno prijateljstvo nič ne maramo. Kar mi delamo in učimo, to delamo iz prepričanja; mi se poganjamo za pravice svojega naroda, ker narod zares ljubimo in ker vemo, da smo na poti pravice in še zlasti, ker je narod manj v nevarnosti zastran vere in nravnosti, ako svojo narodnost ohrani, kakor pa če se iznarodi. — Naj k temu opomnimo tudi še to-le: Undan o kmetijske družbe stoletnici posneta zgodovina, pa tudi vsa naša zgodovina priča, da to malo napredka, kar smo ga s samolastnim velikim trudom in vojsko dosegli, smo ga dosegli le samo z zedinjeno močjo duhovstva in neduhovstva, — in tako bode tudi gotovo zanaprej, ako nočemo z razpertzem med seboj vsega pod klop vreči. Ravno to so o mnogih pritiskah naj veljavniši sedanji domoljubi zaterjevali, ki so za narod delali in delajo, in pa vse kaj več kakor nekteri neizkušenci, katerih pervo viteštvo je to, da v svoji nepremišljenosti zoper svojo lastno mater katoliško cerkev — v svojo lastno nesrečo — agitujejo . . . Mi katoliški duhovni želimo z najčajnih prijateljev, ali pa nobenih ne. S farizejstvom ni pomagano ne veri in ne domorodstvu (str. 299—300; prim. Slov. Gospodar)“.

Zgodnja Danica ima prijatlov kakor listja in trave, poštenega neprijatla menda nobenega ne, preganjavca z laterno pri belem dnevu ne najdeš, zvestih perstov pa, ki olje njeni svetilki prilivajo, gotovo nad deset tisoč. Ali ste že slišali kaj tacega? — Kdor bi tedaj menil, da „Danica“ nad slovenskim obnebjem gasne, svést si bodi, da njegova zмота presega hribe in goré. Tega naj ga prepriča število naročnikov, ki se bode po naši skorej nepretresljivi misli zopet narašalo, kakor dozday že več let. Vse to stalno modrovanje se pa verh tega opira še na pet „nujnih predlogov“ in tehtnih prošenj do preblazih Slovencev, ki zdajci nasledvajo in naj se vse prelepo spolnijo. Perva prošnja je, hitro se naročite; druga, radi dopisujte; tretja, pridno berite; četrta, tudi drugim Danico privošite; peta, stoteren sad iz njenega semena obrodite (str. 146)! . . . Malo nas je Slovencev, olikovati in vterjati se moramo na vse strani, in pa braniti se zoper nasprotnike. Če ne, nas bo zmiraj manj za vero, dom, cesarja . . . Zgodnja Danica zavoljo tega na svét modrih gospodov namérja zanaprej vsak teden izhajati. In pa ravno na petek, ktereга ima ona za srečen dan, naj pravijo vedeži in petelini, kar jim drago . . . Ni nas Slovence na milijone, pa pisavcev imamo pri malih pomočkih lepo število. Od leta do leta kažejo dopisi, kako zmožen je narod, kako naglo napredva. To je narod v resnici sokolski; Bog ga v milosti ohrani itd. (str. 290)!

XXI. 1868. „Poslanica Svitoslavu“ je pomenljiva pesem, katero je A. Umek Okiški poklonil Jeranu l. 1868 (Slovenski Glasnik str. 6; cf. Jezičnik XIII. str. 35) gledé na njegovo dvojno misijonarstvo, kar v „Abana Soliman“ že ljubo priznava: „Razun imenovanih kranjskih misijonarjev, kateri vsi počivajo ob Nilskem bregovji, naj tudi omenimo duhovna, g. L. Jerana, ki se je bil vnet in z resno voljo dvakrat napotil proti vročim deželam, Božja previdnost pa ga je odvernila v prid Slovencem in vendar tudi v korist Zamorcem (str. 202)“. — Leta 1867 je L. Jeran postal odbornik Slovenske Matice ter ostal do l. 1878. — L. 1867 podal se je z dvema gospodoma (dr. L. Vončina pa K. Heidrih) v Innsbruck na Tirolsko — skozi Gorico, Verono itd. — na veliki katoliški shod od 9. do 12. sept., ter ga je popisal v Danici l. 26—33 s sklepom (str. 270): „O naj bi katoličani spoznali, kolik zaklad imajo oni v katoliški cerkvi! Oserčimo se, — opustimo strah pred ljudmi, — postavimo si v novo na višave „križ“ in na njem napis: In hoc signo vinces!“

Vojska je za Cerkev blaga,	Krič pa zoper njó: sramóta;
V Križu čaka slavna zmaga; —	Konec večna je strahóta!

Naslednje leto je pa to svoje popotvanje prevesél jel priobčevati v kratkih spevih z nekterimi pojasnili pod naslovom: Pogled k „Sloveno-Tirolcem“. Za dobro voljo. Če so uni „Sloveno-Tirolci“, bodimo mi pa njih vredni bratje „Tirolo-Slovenci“. Té imeni so nam pridobili naši verli poslanci na Dunaju, ki s Tirolci vred ko majhen pa močen jéz med prevladajočimi viharji in divjimi valovi serčno še branijo reč katoliške cerkve (str. 46). Na primer bodi:

Interpelacija in odgovor.

Kdo dal kamna toljko ti je mesto kruha,
Plešasti in gluhi Kras? —
„Strila to je burja, ki mi v glavo puha,
Oplenila me obleke, lás;
Vender več kot burja me obrila,
Roka tvoja, človek, je plenila“.

V Gorici!

Po devétih pegaz neumóř
Že v goriški dirja kolodvor;
Parnik komaj paro sprega,
Že prijatelj v roko sega.
Vselej star prijatelj naj ti bo
Nad gradove bele, nad zlato!

Nota bene.

Vedi pa, če pótvanje želiš na verze djati,
Trebá bolj umetno, skeršno bo kováti:
Že v Ljubljani je na preži tvoj tožitelj,
Spičil bo, da to so „vozli, verzi-knitelj!“

Kje si poezija?

(str. 72).

Kar sem gledal tvoje lice,
O zgubljena Benečija!
So osule se cvetlice,
Je pozebla poezija;
K večemu je glas Modrice
Le še tožna elegija:

Težka rana, grenk spomin
Spremlja s tvojih me ravnin.
Le ko vlak Beneško zapusti,
Pesem v persih zopet se budí.

Pozdrav.

(str. 79).

Bog te sprimi, o predraga mi svetinja
Ti cesarstva avstrijskega!
Tvoj zaklad je vera prava in edina,
Ti imaš sine duha moškega.

Naj jezé se liberalci, framasoni,
Nejevera v té naj sika strup;
Póčili napihnjeni bodo čeponi:
Vas, Tirolci, ne goljfé Vaš up!

Iz šole za šolo.**Molitev pred ukom.**

(Glej Praprotnikov „Abecednik“, str. 48.!)

O Bog, ki slabim rad pomagaš,
Ozrí se milo zdaj na nas!
Nam daj, da pridno se učimo
In tebi služimo ves čas!

I. Uvod. Gotovo ste se užé domá naučili kako molitvico. Kdo mi zná katero povedati? Kako molite zjutraj? Kako zvečer? V vašem „Abecedniku“ je „molitev pred ukom“.

II. Pogovarja se o vsebini. Beri še enkrat prve dve vrstici! S kom govorimo, kadar molimo? Kako kličemo tù k Bogu? Komu Bog rad pomaga? (slabemu, slabim.) Kdo je slab? (človek je slab, vsi smo slabi, zakaj?) Kaj prosimo Boga (z besedami v drugi vrstici)? (da bi se na nas ozrl). Kako bi se še lahko reklo namestu „ozrl“? (poglej, poslušaj nas . . .) Kako bi rekel, ako bi sam molil in samo za se prosil? Beri tretjo vrstico! Kaj prosimo s temi besedami? (da pridno se učimo.) Kdo se pridno uči? Kako bi rekel, ako bi samo za se prosil? Beri zadnjo vrstico! Kaj še prosimo Bogá? Kako služimo Bogú? Človek mora Bogú služiti; kako dolgo mu mora služiti? (ves čas.) Kako bi se še lahko reklo namestu „ves čas“? (vsigdar, zmiraj, zmirom, skoz in skoz, vedno, neprenehoma, vselej, vsakikrat, v eno mero i. t. d.)

III. Učite se iz ust (na pamet)!

Molitev po uku.

Pomagaj, Bog, da vse nauke
Zvestó si v srci hranimo,
Da vedno se po njih ravnamo
In večno srečni bodemo!

I. Uvod. Kadar mine uk v šoli, je po uku. Tudi po uku molimo, zakaj?

II. Pogovarja se o vsebini. Beri prvi dve vrstici! Kaj prosimo Boga s temi besedami? (da bi nam Bog pomagal, da bi si vse nauke hranili.) Kdo si nauke hrani? (ako si nauke dobro zapomni, in jih nikoli ne pozabi.) Kje si moramo nauke hraniti? (v srci.) Kako si nauke hranimo v srci? (tako, da se jih popolnoma zavedamo, in jih

čutimo.) Kako bi se še z drugimi besedami reklo namestu „hranimo“? (zapomnimo, obdržimo, razumemo . . .) Beri tretjo vrstico! Kaj prosimo s temi besedami? Kako se človek po naukih ravna? Kaj želimo s temi besedami? Kdo je srečen? Kdo bode večno srečen? Kako lahko rečemo namestu „večno“ (vedno, na vse čase, vekomaj . . .)

III. Učite se iz ust (na pamet)!

Književnost.

Domače in tuje živali. Slovenski mladini v pouk in kratek čas spisal Fran Erjavec. Prvi zvezek v drugem natisu. Izdala družba sv. Mohora v Celovcu. Stane 80 kr. — Slavna družba sv. Mohora je pravo pogodila, ko je ponatisnila to knjigo, katera je užé od prvega časa zelo priljubljena vsem, ki so jo čitali. Živo jo tedaj priporočamo učencem in učiteljem ter sploh vsem Slovencem.

George Stephenson, oče železnic. Pod tem naslovom je ravnokar v Blaznikovi tiskarni izšla nova knjižica, katero je po W. Massliebu spisal Vladiboj Šarc. V predgovoru piše pisatelj: „S to knjižico podajam mladini zgodovino moža, čegar veliko, epohalno delovanje in čudno viharno življenje zasluđuje občnega zanimanja. Življenje Stephensonovo je boljé neznano, kakor bi bilo misliti z ozirom na veliki pomen v kulturni zgodovini tako velikega moža. Zato upam, da s to knjigo izpolnim prazno mesto v književnosti za mladino, in to tembolj, ker je bil Stephenson tudi vseskozi izvrsten in blag mož, čegar mišljenje ostane vsem bodočim rodovom svetel vzor.“ — Lepa knjižica obsega 266 strani ter stane 60 kr., po pošti 45 kr.

Prvo zborovanje

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“ v Ljubljani dné 22. in 23. aprila 1889. I.

(Dalje in konec.)

Z ozirom na bodočo spremembo šolskega zakona treba pa je, da tudi učiteljstvo slovensko ne ostane hladnokrvno, in gotovo je jedna glavnih nalog denašnjega zbora „Zaveze“, da v imenu celokupnega slovenskega učiteljstva oddá svoj glas v korist slovenski šoli in učiteljskemu stanu. Ko je knez Liechtenstein predložil svoj načrt, protestovalo je proti temu načrtu vse zavedno učiteljstvo. Nekateri listi so hoteli paralizovati te proteste z jako laskavimi izjavami in trditvami, da učiteljstva protesti sploh nimajo prave veljave, ker se ti potezajo le za svoje stanovske koristi. Kadar se izdelujejo pravni zakoni, imajo pri tem prvo besedo pravniki in sami pravniki, v zdravniških zadevah odločujejo zdravniki, v vojaških vojaki, v cerkvenih duhovniki, — le v osnovnošolskih zadevah naj ponižno molčé izvršujoči organi. Govoriti naj bi ne smelo učiteljstvo, ko se mu hoče izdatno izpremeniti težavno področje, ko se hoče izdatno izpremeniti pravno razmerje učiteljskega osobja, ko se izdeluje zakon, na katerega bo moralo prisegati, ter morebiti proti lastnemu prepričanju točno vršiti težavno nalogo pod najneugodnejšimi razmerami. Proti takim napadom na učiteljsko svobodo mora se svečano protestovati. Učitelji so izvršujoči faktor šolskega zakonodajstva, pa so tudi avstrijski državljani, kot taki pri postavodajstvu posredno sodelujejo in v teh ustavnih pravicah ne bodo dali kratiti se od nikogar, dokler veljá sedanja ustava. Govornik preide potem na vse one točke, katere bi moral obsezati novi šolski zakon, da ne bo trpela ne slovenska šola, ne slovensko učiteljstvo. — „Šola ne sme žaliti verskega čutstva mladine!“ To je prva temeljna točka, na kateri mora sloneti ves šolski zakon, ako hoče šola doseči svoj namen. In tej resnici pridruđuje se soglasno vse slovensko učiteljstvo. To je pa tista slavnoznana točka, ki dandanes vzbuja toliko nasprotstev in strankarskih strastnih bojov, da pač zasluđuje, da učiteljstvo slovensko jasno in natančno določi svoje stališče, da se morebiti pomirijo raz-

burjeni črnogledi duhovi ter zjedinijo z učiteljstvom v složno delovanje v prospah slovenske šole in národa ter učiteljskega stanú. Užé prvi in temeljni član zloglasnega, „brezverskega“ zakona z dné 14. maja 1869. l. zapoveda, da se mora mladina tako vzgajati, da bode nravna in pobožna. Nravnost in pobožnost je torej temeljna tirjatev, je načelo brezverskega zakona. Da so vse šole na Slovenskem uravnane po tem načelu, da se slovenska mladina zares poučuje, da bi postala nravna in pobožna, da bi vsi vzgojni faktorji storili svojo dolžnost, to morajo priznati najstrastnejši Liechtensteinovci. V slovenski šoli učitelji niso ovrgli nobene verske navade, ki je bila užé v stari šoli udomaćena, pač pa gledajo, da se iste vrše redneje in z večjo razumnostjo. Kako neutemeljen, kako tedencijozen je na Slovenskem boj proti sedanji šoli, ki je neki iz šole izobčila celó: Češčeno Marijo, kar si nekateri gospodje iz drugih dežel izposojujejo ter tako begajo priprosto ljudstvo. Naše šolske knjige niso še baš popolne, a mnogo boljše, kakor so bile v stari šoli. No iz teh knjig je „Bog“ izključen, govoré in lažejo neprijatelji naše šole. S tem pa kažejo, kako slabo poznajo naše knjige, ter brez prepričanja trosijo mej ljudstvo nezaupnost in mržnjo ter razdirjajo takó blagodejno zvezo mej šolo in domačo hišo. Ako konservativcem niso po volji, zakaj se ne oglasé ter razkrijejo na vplivnem mestu njih napake? Učiteljstvo jim bode hvaležno, kajti v mnogočem bode treba res popravka našim učnim knjigam. Da bi bile pa brez Boga, temu oporekati ni potreba, saj knjige same najbolj dokazujejo začéni s prvim berilom, kako so vsi etični spisi napolnjeni s krščansko moralo. V neslovenskih pokrajinah pa se je dozdej opazovalo tudi nekaj takih šol, ki so nekaka izjema v našem šolstvu, ker se v njih ni poučevalo v zmyslu I. členu osnovnega šolskega zakona, da bi mladina postala nravna in pobožna. V jedno in isto šolo prihajaje namreč otroci raznovrstnih veroizpovedanj in učitelj mora svoj pouk takó uravnati, da ne žali nobenega verskega čutstva. To je sicer prav in lepo, toda če ga ne žali, ga tudi ne budí, ne krepi in ne vodi, in vzgojni cilj je deloma nedosežen. In ker so v Avstriji tudi židje jednakopravni avstrijski državljani in je šola javna naprava, znali so se v avstrijske šole vrvitati celó židovski učitelji. Temu hoče opomoči Liechtensteinov náčrt, kar se mora odobravati, samo da je knez Liechtenstein zgrešil pravo pot k svojemu namenu. Da je mladina razdeljena po verskih skupinah, katere poučuje isto-verski učitelj, to je užé logična posledica iz I. členu osnovnošolskega zakona, sicer kako naj se mladina v šoli vzgaja takó, da postane nravna in pobožna. Ako se učitelj ne sme dotikati resnic n. pr. katoliške vere, da ne bi žalil par drugovernikov, taka šola greší proti I. členu sedanjega zakona. Ako je pa v katoliški šoli za učitelja drugovernik, recimo žid, tako je tù dvojno mogoče. Prvič, da ne govori ničesar, kar je proti njegovi veri, da ne moli z mladino pred šolo in po šoli, je ne spremlja k šolski maši itd., kar je vse proti zdaj veljavnemu zakonu in posebnim naredbam. Ako pa žid vse to opravlja, da zadostuje zakonu in potrebam mladine, tedaj je to mladini najčistejši vzor verskega hinavstva ali pa indferentizma — zopet proti šolskemu zakonu in namenu osnovne šole. Čuditi se moramo torej, kako je bilo dozdej mogoče, da se je v Avstriji grešilo proti tako jasnemu zakonu. In kjer se je pripetila taka obžalovanja vredna izjema, zakaj niso stariši storili potrebnih korakov? tudi po sedanjem zakonu bilo bi možno upirati se takim slučajem ter jedenkrat za vselej onemogočiti take izjeme. Konečno govornik nasvétuje sledečo resolucijo: „Slovensko učiteljstvo soglašá se s konservativnim šolskim náčrtom v dveh točkah, da se namreč jasno izreče: 1. Mladina bodi vedno razdelena po verskih skupinah in 2. Učitelj mora biti iste vere z mladino.

Ta resolucija se jednoglasno vzprejme.

Poročevalec učitelj g. Gabršček hoče sedaj preiti v kritiko sedanje šolske postave, a podpredsednik g. Razingerga na zahtevo vladnega komisarja opomni, da ne sme

kritikovati postave. Poročevalec Gabršček odvrne, da, ako ne sme govoriti, bode to opustil.

Učitelj Ivan Krajnik opomni, da se po časnikih vender razpravlja šolska postava, zakaj bi se tù pri zboru ne smela?

Učitelj Krašovec izjavi v imenu Goriškega učiteljskega društva, da se ne bode udeležilo o tem oddelku razprave, ne debate, ne glasovanja. (Klici: „Vsaj o pravnih razmerah učiteljev poročajte!“) „Poročevalec Gabršček: „Ne bom!“

Podpredsednik g. Razinger na zahtevo vladnega komisarja zopet opomni, da se o političnih stvareh ne sme govoriti. (Klici: „Pa vsaj predloge naj poročevalec prečita!“) Poročevalec Gabršček: „Ne morem!“

Vsled tega odpade poročanje o tem oddelku in poročevalec g. Gabršček poroča o ostalih nepolitičnih predlogih in nasvêtuje: Osnovnošolski zakon naj skrbí za večji ugled učiteljskega stanú, da bode potem tudi šola krepkeje delovala na polji vzgoje in pouka. To pa se zgodí:

Ako se osnovnošolski zakon ne izreče samo za načela, da naj bodo učiteljski dohodki toliki, da učitelji stanu dostojno preživlje sebe in družino, ampak da tudi natančno določi minimum učiteljske plače, izpod katere ne smejo segati najmanjše učiteljske plače v nobeni pokrajini cislitavski. Ta minimum pa je po korenitih študijah socijalogov užé določen ter znaša 500 gld. — Predlog se vzprejme.

Dalje nasvêtuje, da se skrbí za to, da bodo krajni šolski predsedniki storili svojo dolžnost, kakor isto zvršujejo učitelji, ki na primer izkažejo vsakih 15 dnij otroke, ki ne dohajajo redno v šolo, a načelniki krajnih šolskih svétov ne storé ničesar. Najumestneje bi bilo, da bi bil načelnik krajnega šolskega svéta vodja dotične šole.

Učitelj Strelec podpira ta predlog.

Učitelj Fran Praprotnik (Štajersko) pa se mu protíví, češ, da se pri takih določilih, kakor da bodi šolski vodja načelnik krajnemu šolskemu svétu, ne gre ozirati na lokalne razmere, kajti kar se je obneslo v Istri, ni za Štajersko. Sploh pa je današnji čas demokratičen in pri zastopih, ki se izvolijo, ne gre odkazovati, baš ta mora biti načelnik. — Predlog se ne vzprejme v zadnjem odstavku.

Poročevalec Gabršček nasvêtuje, naj bi bili učitelji državni uradniki, a proti temu nasvêtu se opomni, da imajo dežele določevati podrobneje o pravnih razmerah učiteljev tako tudi plače, torej tudi ne gre določiti minimum plače vsestransko na 500 gld., ker so v raznih deželah življenske razmere različne.

Učitelj Bogatec priporoča, naj bi se vsaj 500 gld. kot minimum plače določil.

Poročevalec Gabršček opomni, da so finančni stražniki bolje plačani, nego učitelji, poleg tega imajo še prosto stanovanje v vojašnici in nikakih drugih izdatkov, dočim ima učitelj troške za časnike, knjige in mora biti dostojno oblečen. In vender, da si plača financerjev ni slaba, predložil se je, ni tega mesec dnij, predlog, da se jim še zboljša.

Sklene se, da odbor „Zaveze“ to stvar razpravlja z raznimi deželnimi odbori.

Poročevalec Gabršček poroča potem o pokojninah in nasvêtuje, naj bi se o tej zadevi na pravilo boljše merilo ko doslej, 35 let službovanja določilo pa za popolno pokojnino.

Šolski nadzornik g. Žumer nasvêtuje, naj bi se tudi o tej zadevi pooblastil Zavezni odbor, da razpravlja z raznimi deželnimi odbori.

Učitelj Čenčič želí, da bi se službena leta štela od tedaj, ko učitelj stopi v službo. Ugovarja se proti temu nasvêtu, da, ko bi obveljalo to načelo, bi velika večina učiteljev ne napravila sposobnostne izkušnje.

Učitelju Grebencu zdi se sposobnostna izkušnja odveč, kajti ako je učitelj dostal prvo izkušnjo, je gotovo sposoben.

Učitelj Praprotnik (Štajer.) naglaša, da morajo učitelji sami skrbeti za ugled, torej marljivo delati in učiti se. Proti temu, da bi se opustila preizkušnja zmožnosti, mora se on določno izjaviti, kajti ravno omika pri učitelji mnogo storí, da ga tudi nasprotniki časté.

Učitelj Burnik meni, da naj bi se pokojnina štela od onega časa, ko učitelj v službo stopi in ne dvomi, da se bode vsak učitelj požuril, da napravi izkušnjo užé zaradi starrinske doklade.

Učitelj Letner misli, naj bi se določilo, da se mora napraviti izkušnja v dveh letih, kolikor let pozneje jo kdo napravi, toliko let naj izgubi.

Učitelj Gradišnik pravi, da je gotovo vsak učitelj za to brižen, da napravi preizkušnjo, a marsikaj pride vmes, da je v dveh letih napraviti ne more, tako vojaška dolžnost in drugo. — Pri glasovanji vzprejme se nasvèt poročevalca g. Gabrščeka, da bi se pokojnina imela določiti po 35letnem službovanji.

Poročevalec g. Gabršček potem nasvétuje, naj bi se preskrbovanje učiteljskih žen in sirot boljše uredilo, da bi isti ne bili takorekoč na milost in nemilost ljudem. Po 10letnem službovanji naj bi dobili vdove in njih deca ali pa sirote vsaj 150 gld., po 20 letih 300 gld. in po 35 letih polovico zadnje plače učiteljeve.

Gospod Žumer opomni, da določitev v tej zadevi spada v deželno zakonodajstvo. — Potem se vzprejme nasvèt poročevalca.

Nasvétuje se potem še, da naj se vpeljejo zopet dvemesečne počitnice, na predlog učitelja Kende pa, da se uvedó zopet stara spričala, kar se vzprejme.

Učitelj Ribnibar misli, naj bi se izvoljenemu odboru ne naložilo precej prvi hip preveč dela, čemur g. Žumer pritrjuje ter opaža, da je bil tudi sklep o glasilu „Zaveze“ prenagljen in bi se po nasvetu g. Praprotnika (Štajersko) imel odložiti na prihodnje letno zborovanje.

Učitelj Strelec naglaša, kako izvrstne so knjige, katere izdaje družba sv. Cirila in Metoda za šolsko mladino. Želeti bi bilo, da kjer je gradiva užé baje za daljnih pet zvezkov dovolj, da bi ne gníli doslej izdani zvezki po omarah, nego bi se hitro razpečali mej ljudstvo. Potom poverjenikov bi se knjižice ložje in hitreje razpečale. Nasvétuje torej, naj bi se odbor „Zaveze“ obrnil o tej zadevi na družbo sv. Cirila in Metoda. — Obveljá.

S tem je dnevni red zborovanja končan, na kar podpredsednik g. Razinger z živio- in slavaklici na presvetlega cesarja sklene zborovanje, učitelji pa zapojó stojé cesarsko pesen. Podpredsednik naznani, da bode naprosil vis. c. kr. deželno predsedništvo, da ta znak udanosti blagovoli naznaniti na najvišjem mestu.

Po zborovanji bil je banket v čitalnični restaravciji, kjer se je napivalo presvetlemu cesarju, Slovenskemu učiteljskemu društvu, „Zavezi“ in nje prospehu itd. — Potem so učitelji od 4. do 7. ure si ugledali zbirke „Rudolfinuma“, o katerih bogastvu in izrednosti bili so presenečeni. — Ob koncu zborovanja naznanil je podpredsednik, da izvoljeni predsednik „Zaveze“, g. Stegnar, zaradi bolezni predsedništva ne more prevzeti. „Zavezo“ bode do prihodnjega občnega zbora vodil podpredsednik g. Razinger.

D o p i s i.

Z Dunaja. Iz krepkega govora državnega poslanca profesorja Šukljeja v državnem zbornó dné 26. marca 1889. l. (Konec.)

Gospoda moja, ugovarjali mi bodete. Zato imamo šolske nadzorne organe, šolska oblastva! Dà, res je, so krajni, okrajni in deželni šolski nadzorniki, ki pač dobro opravljajo službo svojo!

Kako je pa stvar v praksi? V največ slučajih je krajni šolski nadzornik prava ničla, masculus pictus. Deželni šolski nadzornik svete čase jedenkrat ogleda dotično šolo. Zavezan je to storiti v treh letih.

Prava duša v šolskem nadzorstvu je okrajni šolski nadzornik, kje pa imamo jamstvo, da ta ne hodi ravno iste poti, kakor učitelj, katerega bi moral po mojem mnenju pozvati na odgovor? Znano mi je o tem mnogo žalostnih vzgledov — opomnim izrečno, da ne iz moje domovine, temveč iz Dolenje Avstrije, — o katerih nečem govoriti, ker se načelno izogibam osebnostim, preveč vzgledov, da bi si mogel misliti, da zakonitega urejenja ni treba.

Nazadnje je reforma še v tretjem oziru potrebna, namreč v národnem oziru. Kdo odločuje danes o naučnem jeziku v ljudskeji šoli?

Treba je res užé biti precej spreten v zakonih, da bi odgovoril na to vprašanje. Sevéda, kdor je večš v zakonih, temu je stvar jasna. § 6. državnega šolskega zakona v zvezi s členom 19. osnovnih državnih zakonov daje potrebno navodilo. Pa vzlic temu, gospoda moja, se mnogi deželni šolski svéti, na primer štajerski, koroški, isterski itd. prokleta malo brigajo za te določbe.

Zatorej trdim, da nov ljudsko-šolski zakon, s katerim se hoče reformovati šola, bode moral imeti jasno in točno določbo, s katero se bode zagotovila pravica materinščine, pred vsem materinščina proglasila za naučni jezik, da o tem ne bode nobene dvojbe. (Pritrjevanje na desnici.) Naglašam, da Slovenci ne bodemo nikakor pritrčili nobenemu takemu zakonu, če se ne bode ž njim zadovoljilo tej našej opravičenej zahtevi. (Prav res! na desnici.) Gospod poslanec Dumreicher sevéda se tukaj z mano ne bode ujemal. Tudi on je govoril o Koroškeji.

Navadno je gospod poslanec Ghon, ki nas blagovoljno poučí, če malo pogledamo na Koroško. Gospod poslanec Ghon je meni jako ljub tovaris, le o koroških zadevah je težko govoriti ž njim. (Veselost na desnici.) Pa odpustil mi bode, če tudi jako čislam osobo njegovo, vender ga ne morem zmatrati za avtoriteto v šolskih zadevah. Drugače je s poslancem baronom Dumreicherjem, z možem, ki veljá v njegovih krogih za avtoriteto v šolskih vprašanjih, po mojem notranjem prepričanji prav po krivici, kateri z neko samozavestjo posega v naučno debato, o katerim mislijo nekateri ljudje, da ga bodo videli na ministerski klopi kot zastopnika šolstva, če nas kedaj Bog blagoslovi z vlado Chlumecki-Plenerjevo. (Klici na desnici: Oho!) Takega poslanca, katerega beseda mnogo več veljá, moram vender vprašati, če pozná knjižico, katereji je naslov: «Gesetze und Verordnungen, betreffend die allgemeinen Volksschulen in Kärnten». Iz te se lahko takoj prepriča, da na koroških ljudskih šolah slovenščina niti učni predmet ni. (Čujte, čujte! na desnici.)

Tù imate učni načrt; vsi predmeti, od veronauka do telovadbe in ženskih ročnih del so navedeni; nikjer pa ne najdete zaznamovane «slovenščine», o pouku v materinščini ni nikjer govora (Čujte! Čujte! na desnici), in le tako mimogrede je omenjeno pri «nemškem učnem jeziku» sledeče (číta): «Za utrakvistične šole v prvem letu jezikovni in nadzorni nauk ozirajoč se na predmete, ki so otroku v bližini, v slovenščini in pri drugem oddelku se slovenščina v šolah, ki so se na Koroškem osnovala za slovenske otroke in katere pohaja slovenska mladina, slovenščina le toliko učí, kolikor je treba, da se polagoma omogoči pouk v nemščini.

Vprašam gospoda barona Dumreicherja, če za njega ni načelnih prav, če ima toliko poguma, da zagovarja sedanje koroške šolske razmere, ali sta popolnoma pozabljena državni šolski zakon in naš šolski in učni red? Če mu užé za národ vez ni, bi se vsaj še usmilil njegove toli proslavljene nove šole. Tù sta le dve alternativni, izbirati imate le mej dvema stvarima; ali je slovenska mladina na Koroškem toli nadarjena in toliko prekaša nemško, da more vzlic težavam izvirajočim iz neznanja učnega jezika doseči učni smoter, in jaz jedva morem verjeti, da bi vi to absolutno in daleč sezajočo prednost priznali mladini naši, ali je pa drugo, učni smoter se ne doseže, šola ne zadošča temu, čemur bi morala in kar smo opravičeni zahtevati od nje.

Pa čemu bi se prepiral s poslancem Celovške trgovske zbornice? Ko sem slišal konec govora njegovega, sem se nekaj domislil. Marsikomu se je zgodilo, da je pri proučevanji tega ali onega pisatelja, kako mesto nanj napravilo poseben vtis, posebno se mu vtisnilo v spomin, večkrat pokazalo posebno smer, — dalo kako posebno spodbudo za več let. Tako se je zgodilo meni, ko sem bil še vseučilišnik, z neprecenljivim zgodovinskim virom starega Widekinda Corveiskega. Tam najdete mesto, ki ni označil le za deseto stoletje, v katerem je mož živel in katerega zgodovino je pisal, temuč tudi za nasprotja, ki še dandanes ločijo nas Slovane in častito opozicijo, Widekind Corveiski podaje nasprotje tako-le (číta):

«Transeunt sane dies plurimi, his (i. e. Saxodnibus) pro gloria et pro magna latagu imperio, illis (i. e. Sclavoninis) pro libertate ae ultima servitute varie certantibus».

Vzemite govoru gospoda Dumreicherja njega oratorično primes, pridete do sklepa, da se Wiedekindove ideje vlečejo skozi ves njegov govor.

Ne more si Avstrije drugače misliti, kakor nemško, in sicer nemško gospodstvo, gospodstvo stranke njegove; prednjo pa ponižno uklonjene nemške konservativne soplemenike, pod nogami stranke njegove premagane, pokorjene nenemške národnosti.

V to nikdar ne bodemo privolili, vedno se bodemo proti temu borili, ravno tako pa tudi nismo za to, da bi Avstrija dobila slovansko lice, ne mislimo si Avstrije ne nemške ne slovanske, in mislimo, da je država naša velika dovolj, da zadosti svojim lastnim potrebam, da sledí lastnim nagibom, da tira avstrijsko politiko v najboljšem pomenu besede. (Dobro! na desnici.) V tem zmislu je ljudska šola važni instrumentum regni. Jaz želim, da se šolska reforma, ki se je napovedala jasno tudi z vladne klopi, res zvrši, da se šola takó prestrojí, da bode mogla dajati državi vrle državljane, da bode varovala vero nasih pradedov, poleg tega pa branila naše jezike in našo národnost in v tem smislu sklepam. (Živahno odobravanje in ploskanje na desnici. — Govorniku od več stranij častitajo.)

Iz Kopra. G. Ivan Markelj, profesor na izobraževališči za učitelje v Kopru, imenovan je c. kr. okrajnim šolskim nadzornikom za Koperski okraj.

Iz Krškega. G. Tomo Romih, učitelj na tukajšnji meščanski šoli, bil je v 18. dan preteč. m. na vseučilišči v Gradci promoviran doktorjem modroslovja. Čestitamo!

S Krasa v 18. dan maja 1889. l. Dandanes se zbirajo v svojih sferah razni elementi, da krepijo svojo utesitev, da v dóbi časa zavzemajo častna mesta, ki jim pristojajo po božjem in svetnem pravu. V ta namen zborovali so vrli národní učitelji iz slovenskih pokrajin v središči Slovenije — v beli Ljubljani, posvétovaje in navduševaje za svoj vzvišeni poklic. Zborovanja so hvalevredna, ako ne zgrešé pota prave humanitete. Čudno! da je prvo zborovanje «Zaveze» obrodilo «Učit. Tovaríša» brez odloga v smrt. Na takovi način se ne pospešuje slovenska literatura. List, ki užé XXIX. leto poučuje in blaži, naj bi se zdaj umaknil drugemu listu. Prav bi bilo, da živita oba lista ter svoje verne poučujeta, navdušujeta in blažita. Slovenskemu učiteljstvu bodi v dolžnost, svoja lista podpirati duševno in materijelno, kajti, ako izdajamo cvenk v podporo raznim politíčnim in drugim listom, a svoje opuščamo, osvedočimo, da ne častimo svojega ugleda ter postanemo podloga tujčevi peti.

Tukajšnje učiteljsko društvo zborovalo je v Sežani v 2. dan maja t. l. Glavno zborovanje je bilo živahno, a slabo obiskovano, ker izmed 40 učiteljskih močí došlo je k glavnemu zboru le petnajst. — To menda spríčuje o naši neslogi, avktoriteti i. dr., kajti, ako nisi «Busenfreund» se tvoj predlog prezrè in s kritiko pobije. Tako je neki učitelj ovega dné navel, da je zapisnik zadnjega zborovanja, ki je bil ta dan verifikovan, nepopoln, ker ni obsegal temeljnih ugovorov. (Glej dopis s Krasa v «Popotniku» št. 9.) Slišal sem mnogo zapisnikov, ki so obsegali né le predloge, nego tudi utemeljne popravke, akopram ni bil prisoten «stenograf». Da utemeljim svojo izjavo, navedem naslednja predloga predzadnjega zborovanja: «G. S. Ko učitelj pohaja šolski vrt, izusti tudi lahko, kar bi ne smel ziniti v šoli». G. B. Odpoved našemu društvu g. J. L. se radostno vzprejme. — Ta predloga sta bila, kakor je razvidno v zborovanjskem verificiranem zapisniku soglasno vzprejeta, in prezrl se je ugovor učitelja, ki je prvemu predlogu dostavljal: «Kar učitelj ne sme v šoli izustiti, ne sme tudi potoma v šolski vrt». Naj se predlog popravi: «Česar ne more učitelj v šoli predavati, nudi mu priložnost potoma — poučevati». Drugemu predlogu se je ugovarjalo: «Odpoved društvu g. J. L. se ne sme radostno vzprejeti, nego obžalovaje». Ako se radostno vzprejme odpoved društvenikov, kje je sloga? ako se radostno iz društvene liste zbríše učitelja — literata, kaj se bode vršilo s prtlíkovcem!? Take temeljne ugovore, popravke je našemu društvu nepotrebno zapisovati v zapisnik, kakor tudi postavljati na tehenco glasovanja, mislé: «Le Schwamm darüber».

Iz Ljubljane. Iz «Zaveze slovenskih učiteljskih društev v Ljubljani». Odbor je po sklepu prvega zborovanja pisal slavnemu odboru «družbe sv. Mohorja v Celovcu» tako-le:

V prvem glavnem zborovanji «Zaveze» slovenskih učiteljskih društev v Ljubljani, dné 23. aprila t. l., poudarjalo se je splošno, kako velike zasluge ima slavna «družba sv. Mohorja» na razvoj národne omike. Da bode možno vzajemno delovati pri vzgoji in omiki milega nam slovenskega národa, vzprejel je zbor soglasno sledeči predlog: «Slavna družba sv. Mohorja naj pospešuje po svojih spisih vzajemno delovanje šole z domom ter naj v istih (spisih) vse opusti, karkoli bi utegnulo škodovati ugledu učiteljskega stanú». Izvršujoča ta zborov sklep, prosiva, da se

slavni odbor «družbe sv. Mohorja» blagovoljno ozira na ta predlog. — Priporočata se v imenu odbora «Zaveze» slovenskih učiteljskih društev.

V Ljubljani, dné 13. maja 1889. l.

Slavnemu osrednjemu odboru «družbe sv. Cirila in Metoda v Ljubljani» pisal je odbor «Zaveze» tako-le: Pri prvem glavnem zborovanji «Zaveze» slovenskih učiteljskih društev v Ljubljani, dné 23. aprila t. l. vzprejel se je sledeči predlog gospoda Ivana Strelec-a, podučitelja na Ptujski okoliški šoli (Štajersko) o reorganizaciji knjižnice sv. Cirila in Metoda: «Družba naj pošilja primerno število izvodov podružnicam. Podružnice naj si izvolijo zunaj svojega sedeža zaupne može poverjenike, kateri jim pomorejo. Poverjenikom in podružnicam naj se dajo v roke nekake nabiralne pole, na katere nabirajo naročnike. Te pole glasé se lahko na deset ali dvajset zvezkov. Kdor kupi od poverjenika jeden zvezek, tega zapiše si poverjenik kot naročnika za prihodnji zvezek in poroča družbi potom podružnice, koliko ima naročnikov, oziroma, koliko izvodov upa si spraviti med ljudi. Šolska vodstva naj pa skrbijo, da napravi vsaki krajni šolski svèt neki fond za šolske knjižnice, od katerega fonda se kupi vsaj pet izvodov vsakega zvezka te knjižnice. Izvršujoč zborov sklep, obračata se v imenu odbora «Zaveze slovenskih učiteljskih društev» na slavni «odbor sv. Cirila in Metoda», da naj po možnosti blagovoljno ustreza tej prošnji. Priporočava se v imenu odbora «Zaveze slovenskih učiteljskih društev».

V Ljubljani, dné 13. maja 1889. l.

A. Razinger,
predsednikov namestnik.

Josip Maier,
tajnik.

— V seji direktorija «Zaveze» dné 6. maja t. l. sklepalo se je o vzprejetih predlogih v zborovanji «Zaveze». Vsi predlogi odposlali so se užé na dotična slavna društva, razun predlogov gospoda Gabrščeka.

Ker je ta zadeva posebno važna in ker so se ti predlogi pri glavnem zborovanji morda še premalo temeljito razpravljali, pa tudi ker jih je bilo večina «en bloc» vzprejetih, pošiljajo se vsi ti predlogi slavnim odborom slov. učiteljskih društev s prošnjo, da se o njih razgovarja. Potem prosimo, da nam v tej zadevi svoje mnénje naznanite. Kadar se skliče seja upravnega odbora, imel bode ta prilika, da na ta način mnénje več učiteljskih društev oziroma častitih odbornikov upravnega odbora pri konečnem ukrepu teh predlogov uvažuje. Ti predlogi pa so:

1. Osnovnošolski zakon naj skrbi za večji ugled učiteljskega stanú, da bode potem tudi šola krepkeje delovala na polji vzgoje in pouka. To se pa zgodi:

a) Ako užé osnovnošolski zakon ne izreče le načela, da naj bodo učiteljski dohodki toliki, da učitelj stanu dostojno preživlja sebe in družino; ampak da tudi natančno določi minimum učiteljske plače, izpod katere ne smejo segati najmanjše učiteljske plače v nobeni pokrajini cislitivski. Ta minimum je po korenitih študijah sicijologov užé določen ter znaša 500 gld.

b) Ako zakon zagotovi večjo nezavisnost učiteljskega osobja, dá učiteljstvu ime in položenje državnih uradnikov ter omogoči boljši uspeh učiteljskega delovanja s tem, da bodo krajni šolski predsedniki pod kaznijo zavezani vršiti svojo dolžnost.

2. V zakonu naj se izreče za vse cislitivske pokrajine načelo, da se učitelji upokojujejo in njim odmerja pokojnina po službenih letih in ne po osminah.

3. Službena dóba za poplno pokojnino trajaj 35 let.

4. Za vdove naj bi znašala pokojnina: Do 10 službenih let učitelja 150 gld., do 15 let 200 gld., do 20 let 250 gld., do 25 let 300 gld., od 25—35 polovico zadnje učiteljeve plače. Ako število otrok znaša 5 glav še primerno odgojnino. Ako tudi mati več ne živi, dobé otroci to, kar bi dobila mati — vdova.

5. Osnovnošolski zakon naj ustanovi tudi zakonite norme pri pomikanji v višje plačilne razrede in pri oddajanji učiteljskih služeb. Norma pri pomikanji v višje plačilne razrede: a) Jedino le službena leta. Izjeme: 1. Ako je razmerje med službenim časom le malenkostno, a kvalifikacija usposobljenja različna. 2. Ako se je kakemu učitelju po zakonito izvršeni disciplinarni preiskavi v kazen določilo, da mu je za določeno število let pravica do pomikanja v višje plačilne razrede odvzeta. Norme pri oddajanji učiteljskih služeb: 1. Službena leta. 2. Pri enakomernem službovanji dveh prosilcev določuje: a) Službovanje na isti šoli v višji kvalifikaciji. b) Kvalifikacija usposobljenja. 3. Pri manjšem razločku službenega časa odločuje kvalifikacija usposobljenja.

6. Ponoviti znano peticijo za dvomesečne počitnice.

— Vabilo na XXIV. redni veliki zbor «Matice Slovenske» v sredo dné 5. junija 1889. l. ob 4. uri popoldne v mestni dvorani.

Vrsta razpravam: 1. Predsednikov ogovor. 2. Račun o društvenem novčnem gospodarstvu v dōbi od 1. jan. do 31. dec. 1888. 1.*) 3. Volitev treh računskih presojevalcev (§. 9. a. dr. pravil.) 4. Proračun za l. 1890. 5. Letno poročilo o odborovem delovanji v dōbi od 1. aprila 1888. do 31. maja 1889. l. 6. Dopolnilna volitev društvenih odbornikov. Vsled smrti, odpovedi in po §. 12. dr. pravil imajo letos izstopiti iz odbora gg.: † Cigale Matej, Grasselli Peter, Praprotnik Andrej, † Raič Anton, Stegnar Feliks, Svetec Luka, Šuman Josip, Vavrū Ivan, Vodušek Matej in Zupančič Anton. V odboru pa še ostanejo gg.: Bartel Anton, dr. Dolencec Hinko, Flis Ivan, dr. Gregorčič Anton, Gregorčič Simon, Hubad Franc, dr. Jarc Anton, Kermavner Valentin, Kersnik Janko, Kržič Anton, dr. Lampè Franc, Levec Franc, Majciger Ivan, Marn Josip, Pleteršnik Maks, dr. Poklukar Josip, dr. Požar Lovro, Robič Luka, Senekovič Andrej, dr. Sket Jakob, Šubic Ivan, Šuklje Franc, dr. Šust Ivan, dr. Tavčar Ivan, Tomšič Ivan, Vilhar Ivan, Wiesenthaler Franc, Zupančič Vilibald, dr. Zupanec Jernej in Žlogar Mihael. Vsaj 16 odbornikov mora po §. 12. dr. pravil navadno bivati v Ljubljani. Istopivšči smejo biti zopet voljeni. Pri volitvi odbornikov in istotako pri volitvi treh računskih presojevalcev (3. točka) se vstevajo tudi volilni listki takih društvenikov, ki sicer niso mogli priti sami k zboru, ki so pa vender volilne listke poslali odboru s lastnoročnim podpisom tako, da ni suma zaradi kake prevare. 7. Posamezni predlogi in nasvėti.**)

V Ljubljani dnė 8. maja 1889. l.

Predsednik:
Josip Marn.

Blagajnik:
Luka Robič.

*) Računski zaključki so gg. društvenikom v društveni pisarni na ogled in jim bodo pri velikem zboru tiskani na razpolaganje.

**) Kdor želi v zmislu §. 4. lit. a. dr. pravil staviti kak nasvėt, mora ga po §. 2. lit. a. opr. r. predložiti odboru in storiti vsaj do 31. maja 1889. l., ako hoče, da pride v velikem zboru v razgovor.

— Zrelostni izpiti na tukajšnjih izobraževališčih za učitelje in učiteljice začénjajo se pismeno v 3. dan junija, ustno pa v 1. dan julija t. l.

— † Ivan Hozhewar, c. kr. vladni svėtnik in poročevalec o admin. in ekon. stvarih v c. kr. deželnem šolskem svėtu, je v 24. dan maja t. l. prejemši sveta svetstva za umirajoče po kratki bolezni nagloma umrl. Pokojnik je bil izvrsten kot uradnik in kot človek, izvrsten tudi kot narodnjak. V šolskih zadevah je bil mnogoizkušen, pravi veščak in zelo vesten poročevalec užė od l. 1870. Bil je obče priljubljen in spoštovan. Ž njim je ljudsko učiteljstvo na Kranjskem izgubilo velikega prijatelja in zavėtnika. Slava bodi njegovemu spominu!

Premene pri učiteljstvu.

G. Dragotin Bernard, nadučitelj v Boh. Bistrici, je dobil nadučiteljsko službo na Jeseenicah (na Gorenjskem). — G. Josp Medić, nadučitelj v Kranjski Gori, pride za nadučitelja v Boh. Bistrico. — Gspdc. Janja Miklavčič, učiteljica v Boh. Bistrici, pride v Šent-Vid nad Ljubljano. — Gspdc. Ivana Praprotnik, učiteljica na IV. uč. mestu v Postojini, postala je prva učiteljica ravno tū na dekliški šoli. Na III. uč. mesto na dekliški šoli v Postojino pride gspdc. Karolina Perušek, učiteljica v Senožečah. — Gspdc. Aleksandrina Adamič, učiteljica v Žireh, je dobila IV. uč. mesto v Šmartinem pri Litiji. — G. Anton Simončič, zač. učitelj v Vrbovem, je stalno nastavljen. — G. Janez Barlè, nadučitelj v Podzemelji, pride v Šent-Mihel pri Novem Mestu. — G. J. Razpotnik, zač. učitelj v Velikem Gabru, je prišel zač. v Kotič. — G. Jan. Treven, učitelj na Blokah in Lovro Arko, učitelj v pokoji v Sodražici, sta umrla.*) N. v. p.!

*) Več o teh vrlih pokojnikih vprihodnjič.

Uredn.

Darilo za birmance.

Vse p. n. g. g. naročnike uljudno opozarjamo na priloženo naročbo **Vijolic**, pesmi za mladino, katere je zložila gospa Lujiza Pesjakova ter ob jednom prosimo, da bi blagovolili jih tudi g. g. sotovarišem in sotovarišicam priporočiti.

J. R. Milic-eva tiskarna.

Odgovorni urednik **Andrej Praprotnik.**

Tiska in zalaga **J. R. Miliceva tiskarna.**